

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**CHALLENGES AND DIFFICULTIES IN TRANSLATING MEDICAL TEXTS FROM
AND INTO ROMANIAN AND ENGLISH**

**(PROVOCĂRI ȘI DIFICULTĂȚI ÎN TRADUCEREA TEXTELOR MEDICALE DIN
ȘI ÎN LIMBILE ROMÂNĂ ȘI ENGLEZĂ)**

Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Rodica Dimitriu

Doctorand:
Adrian Năznean

Cuprinsul rezumatului

Rezumatul tezei	3
Bibliografie selectivă	10

REZUMATUL TEZEI

Propunându-și să identifice metode care simplifică activitatea traducătorilor de texte medicale din și în limbile engleză și română, prezenta teză de doctorat tratează, totuși, preferențial situația acestor transpuneri în limba engleză, ca limbă predilectă de comunicare a rezultatelor cercetărilor din domeniul supus investigațiilor.

Elementul de noutate al demersului nostru interdisciplinar derivă din corelarea domeniilor traductologie și limbaj medical român-englez și englez-român, în condițiile în care există lucrări ample și destul de numeroase care au ca obiect de studiu alte perechi de limbi sursă și țintă. Necesitatea și utilitatea acestui tip de cercetare în domeniul traducerii medicale este justificată, în actualul context românesc, de numărul redus de studii consacrate traducerii de texte medicale și care tratează procedeele și principiile de traducere la care recurg specialiștii.

Articolele medicale aparțin categoriei genurilor profesionale și se caracterizează prin scop informativ și comunicativ și un conținut specific, axat pe fenomene obiective. Ele prezintă o anumită structură textuală și o organizare particulară a informației, în consonanță cu normele și convențiile specifice determinate de natura mesajului. Articolele medicale sunt texte pragmatice care se disting prin terminologie și expresii caracteristice, structuri sintactice și construcții impersonale, prin trăsături stilistice precum claritate, precizie, simplitate și concizie.

Traducerile medicale se încadrează în categoria traducerilor de texte specializate. Ca atare, ele diferă în mod substanțial de traducerile literare, precum și de alte tipuri de traduceri de limbaje specializate prin rigurozitate în utilizarea terminologiei, o limitare în utilizarea sinonimiei și acuratețea transmiterii mesajului către receptor. În aceste condiții, accentul nu cade pe valențele estetice ci pe cele funcționale, traducătorul nu este artist ci om de știință care transpune cu fidelitate și precizie un fenomen științific.

Teza este structurată în cinci capitole urmate de bibliografie și anexe, corpul analizat fiind alcătuit din 110 articole medicale provenite din reviste românești și străine. Din motivul amintit mai sus, majoritatea articolelor medicale sunt elaborate în limba engleză, de aceea numărul textelor redactate în această limbă este superior celor scrise în limba română. Cu toate

acestea, articolele incluse oferă informații specifice referitoare la limbaj și editare. Lexicul de specialitate este cel utilizat în histologie și patologie, însă interdisciplinaritatea face ca lista de termeni din anexă să includă și termeni folosiți în alte arii precum medicina de laborator sau genetica. Această listă, elaborată în strânsă colaborare cu specialiști din domeniile medicale amintite, reprezintă, și ea, un rezultat al cercetării și vine în întâmpinarea problemelor specifice pe care traducătorii de texte medicale le pot întâlni.

Pentru analiza corpusului de articole nu am recurs la aplicații software, ci am parcurs și am analizat articolele manual, fapt ce a facilitat constituirea listei de termeni utilizați în histologie și patologie. Doar lecturând fiecare articol în parte am reușit să filtrăm și să identificăm probleme de traducere care se referă în special la textele medicale. Mai mult decât atât, deoarece articolele medicale conțin diferite unități de măsură, referințe bibliografice indicate între paranteze pătrate, numere cu zecimale și procente, semne și simboluri, este posibil ca un instrument de analiză software a corpusului să nu fi putut identifica în mod corespunzător aspectele de care am fost interesați.

Cunoașterea cadrului teoretic al traductologiei este o condiție necesară pentru toți cei care lucrează în domeniu, acesta oferind traducătorului cunoștințele și instrumentele necesare pentru a efectua traduceri reușite. Primul capitol al tezei include o trecere în revistă a abordărilor principale din domeniul traductologiei în scopul de a identifica o serie de aspecte utile pentru traducerea articolelor medicale. Astfel, au fost analizate abordări lingvistice, textuale, pragmatice și funcționale, acestea din urmă, prin teoriile Katharinei Reiss și ale lui Hans Vermeer apropiindu-se cel mai mult de interesele practicienilor traducerii. Un avantaj explicit al demersului propus de cei doi cercetători constă în faptul că acesta permite traducerea unui text în diferite moduri, în funcție de scopul textului țintă. Astfel, textul tradus poate avea aceeași funcție ca textul sursă din limba și cultura sursă sau poate avea o altă funcție. Această teorie poate fi utilizată cu succes în cazul textelor medicale a căror funcție din limba sursă va diferi de cea din limba țintă: articole științifice traduse pentru o altă categorie de cititori, articole științifice rescrise în limba țintă având un alt scop decât cel din limba sursă (informare a publicului asupra unor noi descoperiri științifice), etc.

Conceptul de echivalență, aflat în centrul acestor teorii, este analizat în detaliu, împreună cu unele dintre cele mai cunoscute clasificări ale sale elaborate, de-a lungul timpului, de Eugene Nida, J. C. Catford, Mona Baker și Anthony Pym.

Deși aparține genului științific, limbajul medical englez contemporan, caracterizat printr-o formulare simplă și directă, ar trebui tratat separat deoarece are o serie de trăsături distinctive. Prin metoda observației, cercetarea a identificat aceste trăsături, precum și caracterul și vocabularul specific textelor din histologie și patologie. Corpusul de articole medicale a permis o privire de ansamblu asupra tipurilor de articole medicale din revistele românești și internaționale.

Cel de-al doilea capitol definește textul medical evidențiind diferitele tipuri de texte cu caracteristicile lor primordiale: studii de caz, manuale, ghiduri ale Organizației Mondiale a Sănătății, diferite sisteme de clasificare, etc. Făcând o trecere în revistă a textelor medicale sub aspectul varietății și clasificării acestora, capitolul tratează și analizează trăsăturile lor principale, începând cu receptorul în limba țintă și până la funcțiile textului medical. Astfel se desprind trei funcții distincte ale textelor medicale: funcția informativă – întâlnită în articole, manuale, broșuri, studii de caz, funcția instructivă – întâlnită în manuale, ghiduri sau protocoale, și funcția persuasivă – specifică textelor de marketing al produselor și broșurilor medicale, etc.

Capitolul prezintă principiile și regulile de redactare specifice genului, de la punctuație până la ortografie, rolul analizei tuturor acestor elemente fiind acela de a conștientiza traducătorii în privința cerințelor standard de elaborare a textelor din domeniul medical. Deoarece nu toți autorii unui text sursă respectă regulile și cerințele structurale ale articolelor medicale, sarcina de a rearanja textul țintă în funcție de standardele revistei în care acesta urmează a fi publicat îi revine traducătorului, o simplă traducere a textului și verificarea proprietății termenilor fiind insuficientă în cazul textelor redactate necorespunzător. Astfel, traducătorul trebuie să își asume o mai mare responsabilitate în ceea ce privește editarea textului țintă pentru a asigura coerența acestuia.

Deoarece cercetarea de față vizează traducerile articolelor medicale, accentul cade pe traducerile textelor aparținând acestui gen. Cel mai des întâlnit model de articol medical, așa-numitul model IMRAD (acronimul secțiunilor articolului: Introduction, Materials and methods, Results and Discussions) se bucură de o vastă popularitate datorită structurii complete, logice, și cronologice de descriere a unei cercetări. Din acest motiv el a fost adoptat și de literatura medicală românească. Astfel, partea introductivă identifică necesitatea unei cercetări datorită unei lipse de informație în stadiul actual al cunoașterii. Partea de material și

metodă descrie toate substanțele, aparatele, programele de software utilizate, alături de metodele care au stat la baza cercetării. Secțiunea de rezultate abordează cercetarea într-un mod obiectiv, urmând ca partea de discuții să puntează observații cu privire la rezultate.

Cel de-al treilea capitol investighează terminologia medicală. În cazul textelor medicale cel mai mic element vital pentru înțeles nu este cuvântul, ci lexemul, acest fapt datorându-se numărului mare de cuvinte compuse care își au originea în limbile greacă și latină. Capitolul debutează cu o trecere în revistă a istoriei limbajului medical românesc, ce datează din secolul al XIX-lea, Pavel Vasici-Ungureanu fiind considerat fondatorul terminologiei medicale științifice. În arealul anglo-saxon, trecerea de la limba latină la limba engleză ca mediu de comunicare a informațiilor și cunoștințelor medicale a avut loc la începutul secolului al XVI-lea. Capitolul dezbate probleme de terminologie medicală engleză, derivată din limbile greacă și latină, și oferă un inventar de rădăcini, prefixe și sufixe frecvente, dat fiind faptul că un traducător trebuie să fie un bun cunoscător al regulilor de formare de noi termeni, fapt ce favorizează „decodarea” elementelor necunoscute pentru înțelegerea textului sursă.

Un alt aspect aici inclus este standardizarea terminologiei medicale, văzută ca definire a conceptelor cărora le sunt atribuiți termenii limbajului medical, demers efectuat în cazul limbii engleze prin baze de date și nomenclatoare precum MEDICALWORDNET sau SNOMED CT, dezvoltat de Colegiul Patologilor Americani. Deoarece în cazul limbii române nu putem vorbi de o astfel de standardizare, greutățile pe care un traducător le întâmpină în cazul limbii române ca limbă țintă constau în imposibilitatea alegerii termenului cel mai corect sau cel mai adesea folosit într-un anumit context, în inexistența unor termeni echivalenți și altele.

Capitolul al patrulea analizează particularitățile textelor medicale și problemele de traducere, făcând distincție între problemele lexicale (sinonimia, eponimia, frazeologia, acronimia sau împrumuturile), gramaticale (gen, timpuri verbale, diateze) și extralingvistice (diferențe de ordin cultural, deosebiri între protocoalele medicale ale celor două culturi, denumiri de instituții și existența sau absența anumitor entități, diferențe între relația și comunicarea medic-pacient). Problemele legate de traducător se referă la cunoștințele acestuia în domeniul medical, factorul de stres, termenul limită de predare a traducerii sau varietatea subiectelor pe care articolele medicale le abordează. De aceea, unul dintre subcapitole vizează

responsabilitatea traducătorului în redactarea unui text țintă corect atât din punct de vedere lingvistic, cât și științific. Erorile de traducere a textelor medicale, începând de la articole și până la instrucțiuni de dozaj al medicamentelor pot avea repercusiuni serioase asupra pacienților, dar și asupra renumelui autorilor textului sursă.

Cel de-al cincilea capitol se bazează pe studii de caz ale traducerilor de articole medicale din domeniul histopatologiei. Un aspect important al acestui capitol este analiza unor articole incluse în corpul cercetării, redactate în limba engleză și publicate în reviste românești despre care nu s-a putut stabili dacă sunt traduceri ori au fost elaborate direct în limba engleză de autori români. Chiar și în cel de-al doilea caz, discutăm însă de ceea ce se numește „internal translation”. Astfel, multe dintre articolele în limba engleză publicate în reviste românești conțin numeroase greșeli de limbă, explicabile prin neefectuarea corecturii textului de către redacție. Pe lângă evaluarea valorii științifice a unui articol, ar fi de datoria corectorilor să semnaleze prezența greșelilor de limbă. În lipsa unei astfel de revizuirii, articolele sunt publicate cu greșeli, cum ar fi: lipsa unor cuvinte (subiecte, complemente), utilizarea termenului greșit, probleme gramaticale (timpuri verbale impropriu folosite, probleme de diateză), topica în propoziție sau chiar și fraze incomplete. Din aceste cauze, lectura textului poate fi îngreunată; chiar dacă cititorul identifică greșeli de traducere, acesta se va afla în situația de a decide cu privire la validitatea informațiilor receptate putând ajunge la o concluzie eronată asupra ansamblului.

A doua parte a capitolului final al tezei constituie un studiu lingvistic comparativ și analizează patru articole din domeniul patologiei, toate cuprinse în anexele tezei: două scrise în limba română și două în limba engleză. Problemele de terminologie incluse în această analiză constau în termenii de anatomie, procese, boli, substanțele utilizate în analiza imunohistologică. Problemele lingvistice și gramaticale vizate sunt segmente problematice (adjectiv, verb + adverb), timpuri verbale și utilizarea diatezei pasive.

Cea de a treia parte a acestui capitol este ghidul de traducere elaborat în urma cercetării. Ghidul descrie pașii pe care un traducător trebuie să îi parcurgă, începând cu descrierea sarcinii și până la elaborarea textului final. Un element important constă în etapele elaborării schițelor care preced scrierea textului final, cu exemple luate din corpul de texte și din experiența personală. Sunt incluse și etape ale traducerii articolului *Primary acinic cell carcinoma of the breast associated with an intraductal acinic cell component*, pe care am

efectuat-o, materialul fiind publicat în revista medicală sud-americană „Patologia”. Traducerea integrală este inclusă în anexele tezei. Aceste etape vizează întregul proces de traducere și au menirea de a sistematiza activitatea traducătorului, începând cu traducerea titlului unui articol, elaborarea unui glosar de termeni întâlniți în articol, soluționarea problemelor de traducere, compunerea, adaptarea și îmbunătățirea textului final. Ambele direcții de traducere sunt exemplificate, limbile română și engleză fiind atât limbi sursă cât și limbi țintă. Demersul analitic vine în întâmpinarea dificultăților cu care se confruntă traducătorul de texte medicale, oferind exemple și soluții în fiecare etapă. Deși exemplele se bazează pe textele corpusului, procedeele și metodele de soluționare a problemelor de traducere pot fi aplicate și altor texte medicale.

Pentru ca un traducător de texte medicale să poate efectua traduceri de înaltă calitate, acesta trebuie să aibă o experiență vastă, dobândită printr-o activitate practică permanentă, corelată cu cunoașterea unor norme și principii din traductologie și cu o continuă informare în domeniul medical de specialitate. Pe lângă aceasta, cooperarea constantă cu medici specialiști oferă în mod cert soluții în numeroase cazuri de terminologie sau frazeologie. O astfel de cooperare dintre traducător și medicul specialist este importantă, deoarece, chiar dacă traducătorul execută cercetare lingvistică într-un anumit domeniu medical, este posibil să nu cunoască toate schimbările recente de terminologie din acel domeniu.

Dicționarele nu pot oferi întotdeauna soluțiile potrivite în ceea ce privește terminologia, neologismele, construcțiile metaforice sau frazeologia. Deși tehnologia contemporană le asigură traducătorilor resurse importante, precum baze de date accesibile gratuit, nu toate aceste resurse pot oferi soluții tuturor problemelor de traducere întâmpinate de aceștia. Strategiile sau metodele utilizate de traducător, deciziile acestuia în ceea ce privește terminologia, limbajul sau omisiunile, nu trebuie să împiedice sau să afecteze înțelegerea textului.

Considerăm că într-o lume în care timpul și spațiul dispar în accepțiunea lor clasică și în care interconectarea permite exploatarea de noi și noi valențe ale realității, în care piața traducerilor medicale se află într-o permanentă expansiune, va crește continuu și nevoia de traducători de texte medicale văzuți ca mediatorii interdisciplinari și interculturali într-un context comunicațional internațional. Din această perspectivă, lucrarea de față constituie atât

un punct de pornire în domeniul standardizării traductologiei medicale, cât și o provocare pentru abordări similare și în alte ramuri ale medicinei.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Ayers, D. M., (1972), *Bioscientific Terminology: Words from Latin and Greek Stems*, The University of Arizona Press
- Baker, M., (ed.) (2001), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London/ New York: Routledge
- Baker, Mona & Gabriela Saldanha (eds.) (2009), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies, 2nd edition*, Abingdon/ New York: Routledge
- Baker, Mona (1992), *In Other Words. A coursebook on translation*, London/ New York: Routledge
- Bassnet-McGuire, Susan (1980), *Translation Studies*, London: Methuen
- Berger, Alan (2002), *Terms and Truth: Reference Direct and Anaphoric*, Massachusetts: MIT
- Berry, Roger (2010), *Terminology in English Language Teaching: Nature and Use*, Bern: Peter Lang AG
- Catford, J. C. (1965), *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*, Oxford: Oxford University Press
- Dimitriu, Rodica, (2002), *Theories and Practice of Translation*, Iași: Institutul European
- Dollerup, Cay, (2006), *Basics of Translation Studies*, Iași: Institutul European
- Enache, L. S. (2007), “Scrierea unui articol științific – abordare practică” in *Revista Română de Medicină de Laborator* Vol. 6, Nr. 1, p. 51-61
- Fawcett, Peter (1997), *Translation and Language. Linguistic Theories Explained*, Manchester: St Jerome Publishing
- Fischbach, Henry (ed.), (1998), *Translation and Medicine, Volume X*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Fischbach, Henry (1962), “Problems of Medical Translation” in *Bulletin of the Medical Library Association*, Volume 50, Issue 3, p. 462-472
- Frînculescu, I. C. (2009), *Limba medical românească în sincronie și diacronie* in UNITERM Revistă electronică de terminologie, No. 7, p. 21-32
- Gambier, Yves, Luc van Doorslaer (eds.) (2012), *Handbook of Translation Studies, Volume 3*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins

- Gouadec, Daniel (2007), *Translation as a Profession*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Grego, Kim (2010) *Specialized Translation. Theoretical Issues, Operational Perspectives*, Monza: Polimetrica
- Hatim, Basil, Mason, Ian (1997), *The Translator as Communicator*, London/ New York: Routledge
- Hatim, Basil, Munday, Jeremy (2004), *Translation. An Advanced Resource Book*, London/ New York: Routledge
- Hervey, Sándor and Ian Higgins (2002), *Thinking French Translation. Second Edition*, London/ New York: Routledge
- Hervey, Sándor, Higgins, Ian, Haywood, Louise M., (1995) *Thinking Spanish Translation: A Course in Translation Method, Spanish to English*, London: Routledge
- Kuhiwczak, P., Littau, K. (eds.) (2007), *A Companion to Translation Studies*, Clevedon/ Buffalo/ Toronto: Multilingual Matters Ltd
- Kussmaul, P. (1995), *Training the Translator*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins
- McMorrow, Leon (1998) “Breaking the Greco-Roman Mold in Medical Writing: The Many Languages of 20th Century Medicine” in Fischbach, Henry (ed.) *Translation and Medicine, Volume X* (p. 13-27), Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Millán, Carmen, Bartrina, Francesca (eds.) (2013), *The Routledge Handbook of Translation Studies*, Oxon/ New York: Routledge
- Montalt, V. and González Davis, M. (2007), *Medical Translation Step by Step. Learning by Drafting*, Manchester/ Kinderhook: St. Jerome Publishing
- Munday, Jeremy (2008), *Introducing Translation Studies Theories and Applications*, London/ New York: Routledge
- Munday, Jeremy (2012) *Introducing Translation Studies Theories and Applications, 3rd Edition*, London/ New York: Routledge
- Munday, Jeremy (ed.) (2009), *The Routledge Companion to Translation Studies*, London/ New York: Routledge
- Neubert, Albrecht and Shreve, Gregory M. (1992), *Translation as Text*, Kent, Ohio: Kent State University Press

- Newmark, Peter (1981), *Approaches to Translation*, Oxford: Pergamon Press
- Newmark, Peter (1991), *About Translation*, Clevedon: Multilingual Matters
- Newmark, Peter (1998), *More Paragraphs on Translation*, Clevedon/ Bristol: Multilingual Matters
- Nida, E. A. (2001), *Contexts in Translating*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Nida, E. and Taber, C. (1982), *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: E. J. Brill
- Nord, C. (2005), *Text Analysis in Translation. Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*, Second Edition, Amsterdam/ New York: Rodopi
- Nord, Christiane (1997), *Translating as a Purposeful Activity*, Manchester: St. Jerome Publishing
- Nord, Christiane (2005), *Text Analysis in Translation – Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Second Edition. Amsterdam/ New York: Rodopi
- Nord, Christiane (1997), “A Functional Typology of Translation” in Anna Trosborg (ed.) *Text Typology and Translation* (p. 43-66), Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Pym, Anthony (2010), *Translation and Text Transfer. An Essay on the Principles of Intercultural Communication, Revised edition*, Tarragona: Intercultural Studies Group
- Robinson, Douglas (1997), *Becoming a Translator. An Introduction to the Theory and Practice of Translation*, London/ New York: Routledge
- Sager, J. C. (2001), “Terminology: Standardization” in Baker, M. (ed.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (p. 255-258), London/ New York: Routledge
- Sager, Juan C. (1998), “What distinguishes major types of translation?” in *The Translator*, Vol. 4, Number 1, p. 69-89
- Salager-Meyer, Françoise (1990), “Metaphors in Medical English Prose: A Comparative Study with French and Spanish” in *English for Specific Purposes*, Vol. 9, p. 145-159
- Schäffner, Christina (2000), “Running before Walking? Designing a Translation Programme at Undergraduate Level” in Schäffner, Christina, Adab, Beverly (eds.) *Developing*

- Translation Competence* (p. 143-156), Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Snell-Hornby, Mary (2006), *The Turns of Translation Studies. New paradigms or shifting viewpoints?*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Soltesz Steiner, Shirley, Pate Capps, Natalie (2011), *Quick Medical Terminology: A Self-Teaching Guide. Fifth Edition*, New Jersey: John Wiley & Sons Inc.
- Somers, Harold (ed.) (1996), *Terminology, LSP and Translation*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Sonneveld, H. B., Loening, K. L. (ed.) (1993), *Terminology: Applications in Interdisciplinary Communication*, Amsterdam/ Philadelphia John Benjamins Publishing Company
- Stanfield, Peggy, Hui, Y. H., Cross, Nana (2008), *Essential Medical Terminology. Third Edition*, Missisauga/ London: Jones and Barlett Publishers
- Sturrock, John (2010), "Writing between the Lines: the Language of Translation" in Baker, M. (ed.) *Critical Readings in Translation Studies* (p. 49-64), London/ New York: Routledge
- Superceanu, Rodica (2009), *Translating Pragmatic Texts*, Timișoara: Orizonturi Universitare
- Temmerman, Rita (2000), *Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive-Approach*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Co
- Venuti, Lawrence (1998), *The Scandals of Translation. Towards an Ethics of Difference*, London/ New York: Routledge
- Venuti, Lawrence (ed.) (2000), *The Translation Studies Reader*, London/ New York: Routledge
- Venuti, Lawrence (ed.) (2012), *The Translation Studies Reader, Third edition*, Oxon/ New York: Routledge
- Vinay, Jean-Paul, Darbelnet, Jean (1995), *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins